

ILLEGALE JACHT OP VINNEN

Naar de haaien

Haaienvinnensoep is een peperdure Chinese delicatessen. En dat weten de vissers maar al te goed. Zelfs bij ons schrikken ze er niet voor terug om haaien aan boord te hijsen, de vinnen af te snijden en de rest weer overboord te gooien – ook al is dat ten strengste verboden.

Door Helga D'HAVÉ en Robin VAN NUFFEL

VISMIJN 00

Hondshaaien zijn zowat de enige haaien die bij ons nog gevangen mogen worden.

Op het dek van een aangemeerde vissersboot sorteert een visser ijverig zijn netten. Langs de kade rijden auto's af en aan, terwijl vishandelaars zich in de koepelvormige visveiling verdringen op zoek naar een koopje. De geur van verse vis komt ons tegemoet vanuit de Oostendse vismijn. Het is halfzeven 's ochtends en onze contactpersoon is nergens te bespeuren.

Tien minuten nadat we hem uit bed belden, leidt de Oostendse reder Willy Versluys ons monter rond in de vismijn. Het is opletten gebazen in een vismijn als je er niet thuishoort. Stoere mannen rijden als gehaaste mieren rond met heftrucks. 'Ze brengen bakken met vis naar de nieuwe eigenaar die zonet het beste bod uitbracht', aldus Versluys. 'Kijk, dit is hondshaai', wijst hij naar een bak waar grijze, gevlekte haaitjes van net geen zeventig centimeter lang uitpuilen.

De vangst staat telkens netjes gerangschikt per vissersvaartuig dat hem binnenbracht. Bijna elke boot heeft wel een aantal bakken met hondshaai gevangen. Het vlees zal in viswinkels en restaurants worden aangeprezen, veelal als 'zeepaling'. Of ze naast het vlees ook de vinnen van hondshaai verkopen? 'Die zijn te klein', aldus Versluys. Andere haaien-soorten vallen er vandaag in de vismijn niet te bespeuren. Dat was ooit anders ...

EEN KOM SOEP VOOR 90 EURO

'Vroeger vingen we ook andere haaiensoorten, zoals haringhaai, kathaai, zandhaai en zee-engel. Af en toe kregen we ook al eens een grotere haaiensoort in de netten. Maar die grote soorten mogen we niet meer vangen', vertelt Willy Versluys.

De vangst van haaien is aan banden gelegd, want heel wat soorten zijn met uitsterven be-

dreigd. Dat komt niet alleen omdat massa's haaien als ongewilde bijvangst in de netten sterven. Grootste boosdoener is wellicht de stijgende Aziatische vraag naar haaienvinnen - Hongkong en het Chinese vasteland zijn de grootste importeurs. De vinnen worden er verwerkt in haaienvinnensoep, een Chinese delicatessie waar je makkelijk 90 euro voor moet neertellen. Chinese zakenlui zien zich uit respect en eerbetoon genoodzaakt haaienvinnensoep aan te bieden aan hun zakenpartners. Daarnaast geldt het in China als een statussymbool als je de soep serveert op een bruiloft of banket. En steeds meer Chinezen hebben het geld om zich dat te veroorloven. De enorme vraag naar haaienvinnen leidde tot een wereldwijde lucratieve handel. Wetenschappers schatten dat jaarlijks zo'n 73 miljoen haaien worden gedood om aan de

in Belgische vismijnen. Maar volgens officiële internationale statistieken drijft ons land geen handel in haaienvinnen.

SHARK FINNING

Het grootste deel van de haaienvangst en -handel is legaal en wordt gerapporteerd. Maar sommige vissers verkopen haaiensoorten die ze niet mogen vangen of vangen meer dan toegestaan. De stijgende vraag naar haaienvinnen leidde ook tot het fenomeen *shark finning*. 'Daarbij snijdt men de vinnen van de haai op zee af. De rest van het lichaam wordt overboord gegooid', zegt Sonja Fordham van de Shark Alliance, een ngo die ijvert voor een duurzame en op wetenschappelijk advies gebaseerde haaienvangst. In de Europese Unie is *shark finning* sinds 2003 verboden. Maar de wet zit vol gaten. De algemene regel stelt

Jaarlijks worden 73 miljoen haaien gedood om aan de vraag naar vinnen te voldoen

vraag naar vinnen te voldoen. In 2007 bedroeg de gerapporteerde vangst van haaien 780.000 ton. Maar omdat een deel van de vangst illegaal gebeurt, wordt de werkelijke vangst hoger geschat. De Europese vloot haalt jaarlijks zo'n 100.000 ton haaien en andere kraakbeenvissen uit de zee. Spanje is de belangrijkste speler in Europa en een van de grootste leveranciers van haaienvinnen aan Azië. De andere belangrijke Europese exporteurs van haaienvinnen zijn Frankrijk, Portugal en Groot-Brittannië. Belgische vissers voeren jaarlijks zo'n 500 ton haaien aan

dat Europese vissers of vissers die in Europese wateren actief zijn, de vinnen alleen mogen afsnijden nadat de volledige haai aan land is gebracht. Die regel moet voorkomen dat haaien alleen voor hun vinnen worden gevangen, terwijl de resterende 95% van het lichaam overboord gaat. Dat laatste leidt tot niet-duurzame visvangst en overbevissing, omdat vissers op die manier meer haaien kunnen vangen - vinnen nemen immers veel minder plaats in dan complete haaien. Bovendien zet het vissers aan tot de gruwelijke praktijk waarbij de vinnen worden afgesneden terwijl de haai nog leeft.

Haai in cosmetica en handtas

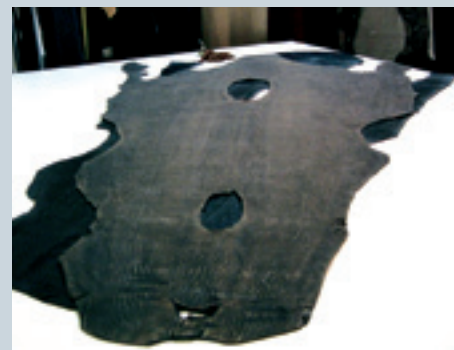
Niet alleen de vinnen van haaien zijn geëerd. Ook de vraag naar haaienvlees, -lever en -huid houdt de haaihandel in stand. De Europese Unie speelt een belangrijke rol in de internationale handel van haaienvlees. Italië is in Europa de grootste consument en neemt 30% van de import voor zijn rekening. In heel wat landen gaat haaienvlees onder een andere naam de deur uit - bij ons is dat zeepaling - omdat er bij de consument een afkeer heerst voor haaienvlees.

De olierijke lever van haaien werd traditioneel gebruikt als smeerolie voor machines en brandstof voor straatlampen, voor bepaalde aandoeningen en bij de genezing van wonden, maar ook voor de productie van vitamine

A tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vandaag wordt haaienolie vooral gebruikt omdat het erg rijk is aan squalen, dat hoofdzakelijk in cosmetica, verzorgingsproducten en medicijnen wordt gebruikt. Squalen komt in zowat alle levende wezens voor, ook in de mens, en wordt behalve uit haaienolie ook gewonnen uit plantaardige oliën, zoals olijfolie en tarwekiemolie, waar het echter in veel kleinere hoeveelheden voorkomt.

Ook de huid en het kraakbeen van haaien wordt gebruikt. De productie van lederwaren uit haaienhuid is wel sterk gedaald en vandaag eerder beperkt tot luxehandtassen en -schoenen. Haaienkraakbeen wordt vooral gebruikt in gezondheidssupplementen en al-

ternatieve geneesmiddelen, maar die toepassing is niet wetenschappelijk onderbouwd.

Haaienhuid: grondstof voor luxeschoenen en -handtassen.

Het Europese verbod op *shark finning* is een van de zwakste ter wereld. Zo kunnen vissers *special fishing permits* aanvragen om onder bepaalde voorwaarden toch aan boord de vinnen af te snijden, wat ruimte laat voor misbruik. Spanje en Portugal zijn momenteel de enige Europese landen die zulke toelatingen uitreiken aan hun vissersvloeten.

Los daarvan is het erg moeilijk te bewijzen of vissers zich aan *shark finning* bezondigen. Alleen als vissers worden betrapt terwijl ze aan boord de vinnen afsnijden en de rest van het lichaam overboord gooien of als vinnen aan boord worden aangetroffen zonder de rest van het lichaam, heb je harde bewijzen.

VINNEN IN DE DIEPVRIEZER

We polsen bij reder Versluys of Belgische vissers zich inlaten met de handel in haaienvinnen. 'Een van mijn vissers heeft eind 2009 aan boord vinnen van een grote haai afgesneden en de rest van het lichaam overboord gegooid. Het was zijn beste dag niet', zucht Versluys. 'Die visser dacht dat hij snel veel geld kon verdienen. Misschien wou hij de haaienvinnen verkopen aan een Chinees restaurant. Een vin is natuurlijk eenvoudiger op te bergen dan een complete haai van verschillende meters lengte. Maar het is verboden.'

We willen de visser die de vinnen afsneed en de rest van de bemanning spreken om hun versie van het verhaal te horen, maar ze zijn daartoe niet bereid. 'De visserij staat al vaak genoeg in een slecht daglicht, dus haal je in-

formatie maar ergens anders', klinkt het aan de andere kant van de lijn. We halen onze informatie bijgevolg in het proces-verbaal dat over deze inbreuk werd opgesteld.

'We ontdekten de vinnen in de diepvriezer van het vissersvaartuig', aldus een inspecteur van de Dienst Zeevisserij in het bewuste proces-verbaal. 'Het schip bevond zich toen in de Franse Territoriale Zee. De Franse inspectiedienst verzocht ons om de zaak zelf te onderzoeken, omdat het een Belgisch vaartuig met Belgische onderdanen betrof.'

De machinist van het vaartuig liet volgende verklaring optekenen in het proces-verbaal: 'De haai kwam in de Ierse Zee in onze netten terecht. De vis was zes tot zeven meter lang. We kregen hem niet terug overboord. Ik heb de haai in stukken gesneden. Twee vinnen heb ik afgesneden en in de diepvriezer opgeborgen. De rest van de haai heb ik overboord gegooid. Ik ging soep maken van de vinnen. Dit is niet moedwillig gebeurd; ik wist niet dat dit verboden was. Ik had gemakkelijk de vinnen veel beter kunnen verstoppen zodat jullie ze niet hadden gevonden.'

REUZENHAAI

Ging de machinist thuis daadwerkelijk een grote kom haaiensoep bereiden of rook hij veel geld? Het staat in elk geval vast dat hij met de vinnen duizenden euro's had kunnen verdienen.

'De twee vinnen, de rugvin en een borstvin, behoorden toe aan een reuzenhaai, die de wetenschappelijke naam *Cetorhinus maximus*

Haai wordt bij ons niet gesmaakt en dus liever verkocht als 'zeepaling'.

draagt en in de volksmond ook wel 'apekalle' wordt genoemd', zegt bioloog Jan Haelters van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, die de twee haaienvinnen voor onderzoek kreeg overgedragen van de Inspectiedienst Zeevisserij.

De reuzenhaai is na de walvishaai de grootste vissoort ter wereld en kan tot twaalf meter lang worden. De vinnen van een reuzenhaai zijn in Azië bijzonder gewild. Volgens verschillende bronnen zouden ze een marktwaarde hebben van 700 dollar per kilogram - of meer dan 500 euro/kg. Uit het proces-verbaal blijkt dat de afgesneden vinnen van de reuzenhaai respectievelijk tien en vijftien kilogram wogen. Een eenvoudig rekensommetje leert dat de machinist aan de twee vinnen minstens dertienduizend euro had kunnen verdienen. In Azië worden de grote vinnen graag als uithangbord gebruikt door restaurants die haaienvinnensoep aanbieden.

BEDREIGDE DIERSOORT

De vissers die de afgesneden vinnen aan boord hadden, overtraden twee keer de wet. Ze deden aan *shark finning* én ze hadden een haaiensoort aan boord waarvan de vangst verboden is. Bioloog Haelters: 'Sinds 2003 staat de reuzenhaai op de CITES-lijst van beschermde soorten. CITES (Convention on International Trade in Endangered Species) is een overeenkomst tussen de regeringen van 175 landen die de internationale handel in bedreigde dier- en plantsoorten moet regelen. Volgens de Europese visserijwetgeving is het verboden de reuzenhaai te vangen en moeten per ongeluk gevangen dieren worden teruggegooid. De populaties van de reuzenhaai zijn sterk achteruitgegaan op plaatsen waar het dier commercieel bejaagd werd.'

De reuzenhaai is niet de enige haaiensoort die bedreigd is. Voor heel wat haaiensoorten zou de vangst tientallen jaren lang moet worden gestopt om de populaties de kans te geven

Afgesneden haaienvinnen: ook op een Belgische visserboot aangetroffen. Foto: R.Lieben

zich te herstellen van jarenlange overbevissing. 'Het probleem is dat de meeste haaiensoorten zich erg traag voortplanten', legt Haelters uit. 'Haaien groeien traag, ze zijn meestal pas na een aantal jaar geslachtsrijp en ze hebben weinig jongen. Men schat dat de reuzenhaai een leeftijd van vijftig jaar bereikt en er twaalf tot achttien jaar over doet voor hij zich kan voortplanten. Het herstel van de populatie reuzenhaaien kan dan ook tientallen jaren duren.'

'Haaien - en zeker de grotere soorten die vis en zeezoogdieren eten, zoals de witte haai, de blauwe haai, de haringhaai en de mako - spelen een belangrijke rol in het ecosysteem omdat ze bovenaan de voedselketen staan', zegt Haelters. 'Als haaienpopulaties achteruitgaan heeft dat een effect op hun prooi en het hele mariene ecosysteem. De ongecontroleerde vangst van haaien heeft zo ook een invloed op de populaties van commercieel belangrijke vissoorten.'

CONTROLES OP ZEE

Belgische vissers weten dat haaienvinnen veel geld in het laatje kunnen brengen. De vraag rest of het hier aangehaalde geval alleenstaand is of een in het visserswereldje goed bewaard geheim? We polsen bij Jean-François Verhegghen, hoofd van de Inspectiedienst Zeevisserij die vissersboten controleert. 'Dat is de enige keer dat wij haaienvinnen aan boord van een Belgisch vissersvaartuig hebben aangetroffen. We hebben ook nog geen buitenlandse boten met haaienvinnen betrappt.'

Als haaienpopulaties achteruitgaan, heeft dat effect op het hele mariene ecosysteem

Maar hoe groot is de kans dat de inspectiedienst een vissersboot betrappt? Volgens Verhegghen is dat procentueel moeilijk uit te drukken: 'Elk vaartuig wordt door ons tot zes keer per jaar gecontroleerd.' Reder Willy Versluys meent dat de controles tegenwoordig erg zwaar zijn, omdat er minder vissersboten in de omloop zijn: 'De Belgische vloot is de afgelopen jaren met twintig procent geslonken. Niet alleen de Inspectiedienst Zeevisserij controleert onze schepen, maar ook hun collega's uit de ons omringende landen zijn daartoe bevoegd.'

Alleenstaand geval of niet? Pikant detail is dat hetzelfde vissersvaartuig, met een andere bemanning, in 2007 al eens een reuzenhaai van 2.000 kg in zijn geheel aan land bracht en

De reuzenhaai zwemt met zijn bek open om plankton te vangen.

wilde verkopen. Versluys kreeg daarvoor toen van de inspectiedienst een aanmaning en de haai werd naar verluidt vernietigd. 'Sporadisch komen er grote haaien in de netten terecht', aldus Verluys. 'Zo'n grote haai aan dek is levensgevaarlijk, omdat hij spartelt. Je kunt hem dus niet zomaar weer overboord zetten.

In het verleden werd zo'n haai aan land gebracht, maar nu dat niet meer mag, zit er weinig anders op dan te wachten tot hij sterft.' Bioloog Haelters gaat niet akkoord met die redenering: 'Als een beschermde haaiensoort in je netten belandt, moet je alles in het werk stellen om hem levend overboord te zetten. Heel wat vissers slagen daar wél in, ook als het om een reuzenhaai gaat. Er is ook genoeg tijd. Vissers die in 2007 een reuzenhaai hadden gevangen vertelden ons dat het dier nog vier uur leefde aan boord.'

BESCHERMING FAALT

Vorig jaar vond in Doha een conferentie plaats waarop ook de bescherming van verschillende haaiensoorten werd besproken.

Maar de conferentie was geen succes voor de haai. Voorstellen om acht haaiensoorten te beschermen, waaronder de hamerhaai en de doornhaai, werden afgeschoten.

De hamerhaai is sterk overbevist, vooral omdat zijn vinnen de duurste ter wereld zijn. De Europese doornhaai, die ook in de Noordzee voorkomt en geliefd is voor het vlees, is sinds decennia zwaar overbevist. Daardoor is de populatie sterk gedaald en belandde de soort op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten. Toch kwam er ook nu geen handelsverbod voor de doornhaai, al werden de vangstquota wel met 90% verminderd. Experts raden aan dit jaar echt een vangstverbod in te voeren.

Voor de meeste haaiensoorten bestaat er geen regelgeving. Ook in de Europese Unie kan ongelimiteerd worden gevangen. Toch is België volgens de Shark Alliance in Europa de beste van de klas als het om de bescherming van haaien gaat, omdat het wetenschappelijk advies een beperking op de vangst van haaien en een sterker verbod op *shark finning* ondersteunt. Momenteel is de hondshaai nog zowat de enige haaiensoort die in België mag worden gevangen. ■

Deze reportage kwam tot stand met de steun van het Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek.

Info:

www.fondspascaldecroos.org

FONDS PASCAL DECROOS
VOOR BIJZONDERE JOURNALISTIEK
www.fondspascaldecroos.org